

UNDERLAG DETALJPLAN OPERABYGGNADEN

A-PM **LAGERLUNDEN- UTREDNING**

2026-04-02

FÖRETAG:

Ahrbom & Partner /
Lundgaard & Tranberg Arkitekter

UPPDRAGSANSVARIG:

Pär Ahlbom

Inledning

Detta PM utgör underlag för framtagande av ny detaljplan i samband med planerad renovering, ombyggnation och påbyggnad av operabyggnaden i Stockholm, Norrström 2.

A&P Arkitekter har på uppdrag av Statens fastighetsverk som grund för detta PM tagit fram en fördjupad teknisk utredning kring byggnadsdelen Lagerlunden, avgränsad till tekniskt skick, tänkta åtgärder samt konsekvenser för byggnadens utformning och utförande. Uppdraget har utförts av uppdragsansvarig arkitekt Pär Ahlbom, Ahrbom&Partner. Utredning av stomme och konstruktion har genomförts av Daniel Seavers, Sweco. Byggnadsantikvarie Johan Rittsél, AIX arkitekter har ansvarat för kulturhistorisk beskrivning och värdering.

Lagerlunden är en del av det statliga byggnadsminnet, SBM, och och skyddas genom Förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Lagerlunden omfattas också av skyddsbestämmelse inom gällande detaljplan (PI 7362).

Innehållsförteckning

- Bakgrund
- Tekniskt skick
- Förhållningssätt vid byte av material
- Förslag på åtgärder
- Förhållningssätt vid byte av material
- Fortsatta utredningar

Bakgrund

Lagerlunden är en lätt paviljongbyggnad vid operabyggnadens östra fasad som uppfördes 1974 efter ritningar av Peter Celsing, handläggare för projektet var Hans Jensfelt, konstruktionsritningar utfördes av Tyréns. Byggnaden hade då föregåtts av en lång rad mer eller mindre fasta uteserveringar med markistak på platsen. Sedan ombyggnaden av Operakällarens ytor, 1955–61 fanns ett permanent skärmtak av plåt infäst under absidens balustrad, detta tak integrerades som en del av takkonstruktionen för Lagerlundens övre volym.

Lagerlunden kan bäst beskrivas som två volymer av diagonalt riktade glasprofilsystem där den övre volymen utgör ett indraget överljus. Denna enkla skjulkomposition har sedan dekorerats med pilasterliknande vertikala plåtpartier som uppåt avslutas med en volutliknande form. Plåtpartierna är lackerade i en klargrön kulör och har sedan fått ett tryckt mönster av små kvadrater i en kulör som påminner om oxiderad mässing och som delar den gröna botten i ett linjesystem med samma diagonala riktning som glaspartierna. Dekorytor mellan voluterna utfördes (eventuellt senare) med en metallisk mässingliknande yta. Resultatet för tankarna både till klassisk arkitektur och till textila former, ett för Celsing vanligt förekommande motiv. En association till koppartälten i Hagaparken ligger inte långt borta. Invändigt samarbetade Peter Celsing med konstnären Olle Nyman, tidiga skisser visar en inredning som går i blått och vitt, där rutmönstret från exteriören tas upp på väggarna. Inredningen utfördes delvis i enlighet med skisserna, dokumentation kring den ursprungliga inredningen har inte hittats. En större förändring utfördes sedan i samband med att Café Opera öppnade 1980 och interiören har byggts om ett flertal gånger sedan dess.

Lagerlunden 1974 med sin utmärkande starka kulör. källa Celsing arkivet

Plåtarna var ursprungligen blanka. beskuret foto från 1974. källa Celsing arkivet

Tekniskt skick

Ytskikt, exteriör

Lagerlunden ger i dagsläget ett något bedagat intryck. Den tidigare högblanka, klargröna färgen har mattats ned, bleknat och kritat, gulmetallytorna har oxiderat och bättringsmålning har genomförts med pensel i varierande gröna och grå kulörer. Ett flertal klarglasrutor, bland annat mot taklisten har folierats med spegelglas. Kompletterande dörrpartier och installationer har också bidragit till minskad klarhet i konstruktionen.

Interiör

Invändigt har taket i nedre delen sänkts för att ge plats för ventilation och utbredningen av podieuppbyggnaden mot öster förändrats. Interiören har målats i mörkt grönt och svart. Installationsinklädnader har tillkommit i anslutningar mot stensockel och i tak.

Sockel

Lagerlunden står på en låg betongsockel. Sockel och grundläggning är angripen av salt och frostsprängningar. Armeringen i sockeln har börjat korrodera.

Glasfasad

Profilsystemets yttre täcklock består av ett enkelt plattaluminium som popnitats till innerprofilen. Många täcklock är buckliga av skador och tidigare glasbyten.

Profilsystem och glas bedöms ha nått sin tekniska livslängd, delar saknas och omfattande provisoriska lagningar med skruv och popnitar har skadat profiler och invändiga täcklister. Ytskikt är skadade. Ett flertal glasrutor är så dåligt måttade att det blåser rakt genom fasaden. Profiler, uppbyggda av vikta plåtar har släppt i limningen och förlorat sin styrka.

Lagerlunden idag. Lackeringen har mattats ned. Kompletterande folieriong på triangulära glas i översta raden

Skador på betongsockel och plåtar. Målning kompletterad med penselmålning på plats i felaktig grå kulör.

Pilasterformade plåtavtäckningar, observera den förgyllda ytan mellan plåtarna, detta kan vara ett senare tillägg. I Celsings arbetshandlingar är rören angivna som Cu-rör. Dessa kom inte till utförande, sannolikt beroende på korrosionsrisk mot övrig metall i fasaden.

Invändiga glasprofiler av bockad plåt.

Täta fasadpartier

Plåtar och profiler i täta fasadpartier är i stor utsträckning hela och kan återanvändas. De rensas på färgrester och lackeras om i originalutförande. Kompletterande behov där skador, bucklor och korrosion uppstått kan nyfyllas av standarddimensioner i utförande lika original.

Konstruktion

Primärstommen i byggnaden bedöms vara i gott skick och dimensionering av stål och pelare bedöms tillräcklig för att klara dagens normer. Sekundärstommen i fasad är rostangripen och bör bytas i samband med att profilsystemet byts ut.

Förhållningssätt vid utbyte av material

I samband med diskussioner om förvaltandet av det modernistiska arvet framhålls ofta att detaljer och material till stora delar är maskinellt framställda och att ett underhåll med ursprungliga material och metoder därför på motsvarande sätt kan och bör bestå i utbyte av maskinellt framställda delar, t.ex. fabrikslackerade plåtar eller nytillverkning av profiler. En strävan bör dock, dels av kulturhistoriska skäl då äldre tillverkningsmetoder inte alltid är tillgängliga, dels för en bättre resurshushållning, vara att behålla så mycket originalmaterial som möjligt. I flera nyligen genomförda projekt i Stockholm, bland annat på Kulturhuset och i flera av Hötorgsskraporna har ursprungliga curtainwall-fasader bytts ut mot nytillverkade fasader som ger bättre energieffektivitet med ett bibehållet utseende, lika eller väldigt nära originalet. Även här har principen om en selektiv återanvändning tillämpats utifrån byggnadsdelars skick och tekniska kvalitet.

Lagerlundens värden bedöms till stora delar bäras upp av byggnadens exteriöra uttryck. I egenskap av att vara ett tidigt uttryck för ett postmodernt förhållningssätt där intryck från den platsspecifika situationen ges större utrymme i arkitekturen och som ett dokument av Peter Celsings arkitektoniska förhållningssätt och utveckling bedöms byggnadens gestaltningsidé vara en viktig förmedlare av det kulturhistoriska arvet från det sena 1900-talet. Detta värde bedöms, förutsatt att nya delar utformas lika befintliga, kunna bevaras även om originalmaterial byts ut.

Interiört bedöms vertikal stomme och skärmtaksstrukturen som viktiga att bevara. I första hand i original, i andra hand med nytt material i lika utförande som befintligt. Exteriört bedöms mått och dimensioner på profilsystemet, plåtar och kantavslutningar, samt mötet mellan tak och fasad som särskilt viktiga att följa i detalj.

Förslag på åtgärder

Av produktionstekniska skäl föreslås Lagerlunden demonteras och återmonteras under byggproduktion. Nedan föreslagna åtgärder bygger på restaureringsprinciper som syftar till att bevara och återställa byggnadens ursprungliga karaktär, samtidigt som detta förhållningssätt integrerar modern teknik och materialval för att uppnå en sammanhängande och hållbar lösning. Bedömningar av byggnadsdelarnas skick och återbrukspotential har genomförts av entreprenör och sakkunniga enligt nedan.

Stålstommens karaktärsbärande delar

Synliga pelare samt stål bedöms vara i gott skick och kunna uppfylla dagens krav. Pelare och skärmtak demonteras i sin helhet och återmonteras sedan. Reservation för att kravställning på stålet monterat före 1974, måste verifieras om det demonteras och återmonteras – om stålet ej uppfyller dagens krav måste skärmtakets stomme nytillverkas lika befintligt. Nuvarande infästning i fasad bedöms kunna återanvändas. Taket kompletteras med liggande förstärkningsbalkar, förstärkningarna påverkar inte takets yttre dimensioner. Taket tilläggsisolerar inom befintliga ytterdimensioner. Avstyvande pelare integrerade i fasad nytillverkas, korrosionsskador har konstaterats i dessa.

Sockel

Betongsockeln uppvisar skador i form av sprickbildning, bortfall av betong samt frilagd armering. Sammantaget bedöms sockeln ha uppnått sin tekniska livslängd och behöver ersättas. Även sockeluppbyggnad som består av träreglar och gips behöver bytas ut.

Profilsystem och glaspartier

Glaspartierna bedöms ha nått sin tekniska livslängd och föreslås bytas till isolerglas med bättre U-värde och transparens. Profilsystemet är delvis uppbyggt av vikta aluminiumplåtar som limmats till en sammanhållen profil. Limningarna har släppt på många ställen och systemet förlorar därigenom sin styrka. Den yttre profilen består av plattaluminium. Provisoriska lagningar av de inre profilerna med popnit och montageskruv har genomförts på många ställen och medfört omfattande skador. Ett nytt profilsystem med dimensioner och utseende lika befintligt, men med bruten köldbrygga föreslås tas fram. Yttre plattaluminiumprofiler återanvänds så långt det är möjligt. Nya tillverkas med samma mått som befintliga. Plåtfasaden demonteras. Skadade plåtar byts ut mot nya i lika dimension och utförande, fabrikslackerade. Befintliga plåtar som kan återanvändas, rensas på färg, lackeras om och återmonteras.

Övriga åtgärder:

- Konvektorer längs fasad monteras i konvektorgrav för att förstärka samband mellan ute-inne
- Nya takbrunnar och dagvattenledningar
- Ny golvuppbbyggnad anpassad till glaspartier och VVS åtgärder
- Behovsanpassad luftbehandling
- Installationer och sentida tillägg går igenom och anpassas bättre till byggnadens ursprungliga karaktär
- Sockel och grundläggning behöver åtgärdas och tätskikt förnyas.
- Täcklocken i glasfasad kan återvändas i den utsträckning som är möjligt, kompletterande behov nyttillverkas med identiska dimensioner.

Sammantaget innebär ovanstående att en genomgripande restaurering i huvudsak kommer att bestå av demontering och återanvändning, där skadade byggnadsdelar bedöms behöva ersättas med hänsyn till tekniska och konstruktiva krav.

Fortsatta utredningar

Under fortsatt arbete avses stålqualität i primärstomme säkerställas. Enligt dagens normer bedöms kvaliteten på stål tillverkat före 1972 som olämpligt för återbruk om kvaliteten inte kan verifieras genom test. Stommen för skärmtaket kan falla under denna kategori och kvaliteten på stålet behöver därför utredas vidare. Konstruktion av tak och sockel utreds på plats. Flera olika metaller har använts i konstruktionen och risk för korrosion på grund av kondens och galvanisk påverkan finns. Fördjupad antikvarisk utredning och bedömning samt fortsatt sökning efter originalhandlingar för att fastställa ursprungligt utförande och kulörer pågår. Parallellt med projektering av övriga åtgärder i operabyggnaden planeras utredning av programmering för verksamhet och användning av Lagerlunden att utföras i samråd med hyresgästen och staden.